

פרשת בא תש"פ – למה הקב"ה בוחר בבן הצעיר?

1. **שמות ד, כב:** ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל: ואומר אליך שלח את בני ויעבדני, ותמאן לשלחו הנה אנוכי הורג את בנך בכורך.

שמות יא: ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה [קללה] ... כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה ... **שמות יג:** קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה ... והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה.

רש"י: 'בני בכורי ישראל' – לשון גדולה, כמו (תהלים פט, כח) 'אף אני בכור אתנהו' [אהפוך אותו לבן חשוב שיש לו מעלה וגדולה על שאר האחים], זו פשוטו. ומדרשו: כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו [ולכן הפך הצעיר לבכור].
צדה לדרך שם: מה ענין הבכורה לכאן? ונראה לי לפי שכבר כתוב לעיל שיאמר לפרעה 'ונזבחה לה' אלוקינו' וכבר ידוע שהעבודה הייתה בבכוריהם עד אחר מעשה עגל, וכדי שלא יאמר פרעה היאך אתם אומרים ונזבחה לה' [והרי אינכם הבכורים] והלא יעקב אביכם לקח הבכורה מעשו **בערמה שלא כדין?** לפיכך הקדים הקב"ה וחתם עכשיו על מכירת הבכורה.

דברים כא: כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשנייה: והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו, **לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר.** **תוספת ברכה שם** [רבי ברוך אפשטיין, בעל התורה תמימה]: כאן ידובר על ענין פי שנים בבכור כדבר ידוע והרי עד כה לא נמצא דבר מזה בתורה? לא בפרשת נחלות (פנחס) ולא במקום אחר וזה פלא. וצריך לומר ... שיש כמה דינים בתורה שנסמכו על **מנהגים קדומים** ... ועתה נקבעו בתורה רק פרטי דינים בזה.

בראשית יז: ויאמר אלוקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה ... וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים ... ויאמר אברהם אל האלוקים: **לו ישמעאל יחיה לפניך!** **רמב"ן:** הנה היורש אותו הוא יחיד והיה חושב שהוא ישמעאל, ועתה כאשר נאמר לו כי משרה יוליד והבין כי הוא היורש, פחד פן ימות ישמעאל ולכן אמר זה.

זוהר סוף וארא: ארבע מאות שנים עמד הממונה של בני ישמעאל ובקש לפני ה': מי שנימול יש לו חלק בשמך? כן. אמר: **והרי ישמעאל שנימול למה אין לו חלק בך כמו יצחק?**

2. **תוספת ברכה** [רבי ברוך אפשטיין, בעל התורה תמימה] **דברים כא, יז:** האב נוטה לבכור ביתרון אהבה על נטייתו לשאר בניו ... שהוא, הילד הראשון, **מולידו בתואר "אב"** ... ומפני זה לא יפלא המנהג הקדום להוריש לבכור פי שנים כי היו מוצאים בזה רגשי חיבה יתירה.

כתר שם טוב סימן ריב: עניין איסור 'שאלת שלום קודם התפילה' [שלא לדבר דברי הרשות לפני התפילה], כי האדם בקומו משנתו שנעשה בריה חדשה, אם ידבר תחילת דבריו בדברי הרשות וכל שכן פחות מזה, אפילו אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעף ונמשך אחרי הדיבור הראשון. ולכן ייזהר לקדש ולטהר דיבורו הראשון בקומו ויזכר מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כדי שימשיך כל שאר הדברים שאחר כך והתפילה תהיה מתוך שמחה של מצווה.

3. **ליקוטי שיחות א/19:** ישמעאל נולד באופן טבעי, לא דרך נס, אבל יצחק נולד באופן נסי. לא הייתה כל התכנות טבעית שאברהם ושרה בגילם יזכו לילד, עד שאפילו אברהם עצמו התקשה להאמין שיזכה לנס כזה. הדבר מסמל שני סוגי קשר: ישנם הורים שמחנכים ילדים להכיר באלוקים באופן שכלי – זאת דרכו של ישמעאל. היה לו את השכל וההיגיון להשתכנע בקיומו של האלוקים, אבל אין ביטחון שהחינוך יחזיק מעמד מול הספקות והאתגרים של החיים. כך אירע אצל ישמעאל שכאשר שמע שיצחק יקבל הירושה, מרד באברהם עד שהיו חייבים להרחיקו מביתו. אולם דרך החינוך היהודית היא להרגיל לקשר שהוא למעלה מהטבע, שהוא מקיף את עצם מציאותו של הילד. מהרגע שהוא נולד, הוא נס מהלך, הוא שייך לקב"ה וילד כזה מזכה בנחת יהודי אמיתי שאין לו סוף.